

*др Зоран Ивошевић,
судија Врховног суда Србије*

АДЕКВАТНА УЗРОЧНОСТ КОД ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ

Коментар решења Врховног суда Србије
Рев. 1882/92 од 25.6.1992. год.

Догађај и одлуке

Тужилац је претрпео тешке телесне повреде у саобраћајном удесу 17. априла 1985. године, до којег је дошло кривицом власника возила, што је утврђено правноснажном кривичном пресудом. Делимичном пресудом оштећени је према осигуравајућој организацији већ остварио право на накнаду штете за физичке болове, страх и душевне болове због умањене животне активности. Одлука о преосталом захтеву односи се на накнаду штете због изостале зараде услед потпуне неспособности тужиоца за рад. Међутим, та неспособност није била директна последица повреда задобијених у саобраћајном удесу, него је изазвана душевним оболењем. Отуда се и јавило питање да ли је штета због потпуне неспособности за рад у узрочној вези са штетом због тешке телесне повреде.

Нижестепени судови су дали потврдан одговор, ослањајући се на мишљење вештака "да је тужилац, због задобијених повреда и операције која је потом уследила, психички оболео и изгубио способност за било какво привређивање".

Врховни суд је био скептичан према овом мишљењу, имајући у виду оцену инвалидске комисије да је узрок тужиочеве потпуне неспособности за рад болест *morbus menier*, а нарочито констатацију у анамнези да су почетни симптоми били старији од саобраћајног удеса. Зато је укинуо нижестепене пресуде, сматрајући да противречност између мишљења вештака и оцене инвалидске комисије "доводи у питање постојање узрочности између губитка радне способности и повреда задобијених у саобраћајној несрећи".

Узрочност као услов одговорности

Узрочност, као услов деликтне одговорности, произлази из правила садржаног у члану 154. став 1. Закона о облигационим односима: "Ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је". Кад је основ одговорности кривица, узрочност се доказује а терет доказивања лежи на оштећеном. Кад је основ одговорности ризик од опасне ствари или опасне делатности, узрочност се, по члану 173. Закона о облигационим односима, претпоставља, с тим што терет обарања претпоставке лежи на имаоцу опасне ствари, односно организатору опасне делатности.

У овом случају проблем узрочности је сложенији, јер штета због потпуне неспособности за рад није непосредна последица саобраћајног удеса,

већ душевне болести. Штета изазвана једним узроком често је узрок нове штете. Тада су штетне последице продукт више узрока који извиру један из другог. Штетник одговара за сваку штету од његове опасне ствари или опасне делатности, без обзира да ли она настаје директно или индиректно. На то упозорава и решење Врховног суда Србије Гж. 2736/66: "Штетник одговара за сваку штету која се може довести у везу са његовим поступцима, тј. за све непосредне и посредне последице његове радње. Јер, ако је радња узрок штете, онда је индиферентно да ли је штета непосредна или посредна - даља последица радње и/или нерадње штетникове, али и у том случају треба утврдити да ли је настала штета посредна последица штетникове радње" (1). Отуда би тужени одговарао и за штету због потпуне неспособности тужиоца за рад, ако би његова душевна болест била последица повреда изазваних саобраћајним удесом. Али, ако би болест имала самостално порекло, штета због потпуне неспособности за рад не би била у узрочној вези са повредама задобијеним у саобраћајном удесу.

Адекватна узрочност

Кад виши суд укине пресуду о накнади штете због нејасноћа у погледу узрочности, дужан је да укаже на начин идентификације релевантних узрока. Притом му стоје на располагању бар три могућности. Према теорији еквивалентних узрока, сви узроци штете, без обзира на квалитет и снагу, имају једнак значај, па је сваки од њих довољан за настајање обавезе накнаде. По теорији најближег узрока, у низу узрока релевантни су они који су непосредно изазвали штету. Теорија адекватне узрочности из низа узрока издваја оне који су типични за настанак одређене штетне последице, сматрајући да узрок штете може бити само оно што по редовном току доводи до одговарајућих штетних последица (2).

Врховни суд Србије опредељен је за теорију адекватне узрочности. Зато је, укидајући побијене пресуде у овој парници, и дао следећа упутства: "У поновном поступку првостепени суд ће отклонити противречности између мишљења вештака и оцене инвалидске комисије да би тек након тога приступио одлучивању о преосталом захтеву.

Ако нађе да су штетне последице настале после саобраћајне несреће, суд ће их размотрити по правилима адекватне узрочности. Проузрокована штета може, и сама, бити узрок нових штетних последица из којих могу настати даљи узроци и последице. У том низу повезаних збивања, узрочно је само оно што је адекватно почетном узроку, односно што, по редовном току, следи из првобитне последице. Оно што је атипично, односно нередовно није ни узрочно. Из овог произлази да ће штетник почетне штете бити одговоран и за потоњу штету ако је она настала као последица збивања која су по редовном току следили првобитну штету, под условом да није изазвана од самог оштећеног, вишом силом, случајем или поступцима трећег лица".

Последица јесте адекватна узроку, ако се, по разумној оцени, могла очекивати у низу збивања изазваних деликтном радњом. Очекивана последица није само уобичајена, него и она која настаје у сфери нормалног ризика. О томе сведочи пресуда Врховног суда Југославије Рев. 134/69 од 17.12.1969. године: "Особа одговорна за штету дужна је накнадити не само штету која се јавља као примарна последица штетног догађаја, него и штету

(1) Збирка судских одлука из области Грађанског права, 1972. год. Одлука број 616, стр. 196.

(2) С. Јакшић, *Облигационо право*, 1962, стр. 261-262; Ж. Ђорђевић и В. Станковић, *Облигационо право*, 1974, стр. 321; Ј. Радишић, *Облигационо право*, 1988, стр. 203-210; З. Ивошевић, *Накнада штете због повреде радника на послу*, 1976, стр. 130-140.

до које долази услед одређеног нормалног ризика уз који је везано стручно болничко лечење (3)".

Последица није адекватна узроку, ако се, по разумној оцени, у низу збивања изазваних деликтном радњом, није могла очекивати. Ако радник претрпи лакшу повреду на раду, али лечећи се од ње, умре у болници услед другог узрока, послодавац ће одговарати за штету од повреде а не и за штету због смрти (за њу ће одговарати болница), јер смрт није типична последица овакве повреде. Ако радник на службеном путу претрпи повреду у судару возова, наднаду штете неће остварити од послодавца (већ од железнице) јер саобраћајна несрећа није типична последица давања налога за такав пут. Послодавац неће одговарати ни за штету коју радник претрпи на службеном путу услед више силе. И тако даље.

Кад је штета настала деловањем више услова, узрочан је онај услов који је типичан за настанак штете, у конкретном случају. Остали услови нису узроци штете. О томе говори и решење Врховног суда Србије Рев. 1479/94 од 13.4.1994 године: "Радник тврди да је штета на возилу предузећа настала радњом трећих лица, која су га безразложно напала када је скренуо са службеног пута да обави приватан посао. Ако су то заиста учинила трећа лица, треба оценити да ли је скретање са уобичајеног пута у адекватној узрочности са деловањем трећег лица. По правилима ове узрочности, узрочно је само оно што је типично. Стога, скретање тужиоца са пута не би било узрочно са настанком штете, ако, по редовном току ствари, не води излагању опасности од безразложног напада трећих лица (4)".

Закључак

Адекватна узрочност има границу коју одређују порекло и садржина узорка штете. Штета коју неко проузрокује може и сама бити узрок нових штетних последица. У том низу узајамно условљених штетних последица, виновник првобитне штете остаје одговоран и за потоњу штету, ако је она последица збивања која су по редовном току следили првобитну штету, под условом да се у тим збивањима не крије разлог за искључење деликтне одговорности штетника или основ за конституисање одговорности других правних субјеката.

(3) Одлука објављена у књизи З. Ивошевића, *Накнада штете због повреде радника на послу*, 1976, стр. 135.

(4) Одлука се први пут објављује у овом броју "Анала", у рубрици Судска хроника.